

Управління освіти і науки
Чернігівської обласної державної адміністрації

Чернігівський обласний інститут
післядипломної педагогічної
освіти імені К. Д. Ушинського

**ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
НА ОСНОВІ ВПРОВАДЖЕННЯ
ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА
(методичні рекомендації)**

Чернігів – 2023

Укладач:

Пригодій Т. М., методист відділу координації методичної роботи та професійного розвитку керівних кадрів ЧОІППО імені К. Д. Ушинського

Рецензенти:

Лисенко І. В., проректор з науково-методичної роботи ЧОІППО імені К.Д. Ушинського, кандидат педагогічних наук, доцент

Іваницька Н. А., директор Чернігівської ЗОШ I-III ступенів № 35 Чернігівської міської ради, кандидат педагогічних наук

У рекомендаціях розкрита актуальність педагогіки партнерства в умовах розбудови Нової української школи.

Методичні рекомендації містять матеріали з практики роботи Прилуцького закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 7 (ліцей №7) Прилуцької міської ради Чернігівської області щодо упровадження педагогіки партнерства в освітній процес початкової школи закладу.

Актуальними для заступників директорів з навчально-виховної роботи є матеріали із формування підприємницької компетентності учнів у закладі загальної середньої освіти.

Глибоко та послідовно розкрита система роботи Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради з питання соціалізації ліцеїстів в умовах сучасних викликів суспільства.

Формування ключових компетентностей здобувачів освіти на основі впровадження педагогіки партнерства в умовах сільської школи презентовано на прикладі Анисівського закладу загальної середньої освіти I-III ст. ім. І. Я. Франка Іванівської сільської ради Чернігівського району Чернігівської області.

Методичні рекомендації будуть корисними для заступників директорів із навчально-виховної роботи закладів загальної середньої освіти області.

Рекомендовано до друку
рішенням вченої ради ЧОІППО імені К. Д. Ушинського
(протокол № 4 від 22. 12. 2022 року)

ЗМІСТ

Вступ. Актуальність педагогіки партнерства в умовах розбудови Нової української школи	4
Упровадження педагогіки партнерства в освітній процес початкової школи	8
Формування підприємницької компетентності учнів у закладі загальної системи освіти	12
Соціалізація ліцеїстів в умовах сучасних викликів суспільства	19
Формування ключових компетентностей здобувачів освіти на основі впровадження педагогіки партнерства в умовах сільської школи	29
Додатки.....	33
Список використаних джерел	47

Вступ. Актуальність педагогіки партнерства в умовах розбудови Нової української школи

За експертними оцінками найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які здатні до саморозвитку, постійного самонавчання, вміють критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді.

Основним завданням сучасної системи освіти є підготовка і становлення педагога, наділеного такими професійними компетентностями, що забезпечують високий рівень і результативність педагогічної діяльності. У Законі України «Про освіту» визначена мета повної загальної середньої освіти «... різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності».

У Концепції «Нова українська школа» представлена модель випускника нової школи як цілісної всебічно розвиненої особистості, патріота з активною позицією, новатора, здатного змінювати навколишній світ. А завдання вчителя – підготувати такого випускника. Одне з актуальних завдань освіти – формування у випускників закладів загальної середньої освіти мотивів для подальшого навчання для неперервної освіти протягом життя.

Саме на виконання цих основних завдань спрямована реформа сучасної освіти та розбудова Нової української школи. Серед ключових компонентів Нової української школи виділяємо новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві, педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; наскрізний процес виховання, що формує цінності; нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя;

децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію; справедливий розподіл публічних коштів, що забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти; сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків.

Серед акцентів нинішньої освіти слід назвати способи мислення:

- креативність, критичне мислення, уміння розв'язувати проблеми й формулювати судження;
- способи роботи: спілкування і співпраця;
- інструменти для роботи: здатність розпізнавати й використовувати потенціал новітніх технологій, здатність жити в багатогранному світі й виконувати роль активних і відповідальних громадян.

Освітній процес у Новій українській школі відбувається на основі педагогіки партнерства. Основа педагогіки партнерства – чітко визначена система взаємовідносин усіх учасників освітнього процесу, яка організовується на принципах добровільності й спільних інтересів, ґрунтується на повазі й рівноправності усіх учасників, із дотриманням визначених норм (прав та обов'язків), враховує ціннісні орієнтири кожної зі сторін, передбачає активне включення усіх учасників освітнього процесу в реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати.

Спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками є важливим чинником реалізації педагогіки партнерства. Учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Школа активно залучає родину до побудови освітньо-професійної траєкторії дитини.

Поняття «партнерство» має чимало визначень, які взаємодоповнюють одне одного:

- система взаємовідносин під час певної спільної діяльності;
- спосіб взаємодії та взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності всіх учасників;
- організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації;
- спосіб взаємин, за яких зберігаються права кожної зі сторін, дії учасників чітко узгоджені та злагоджені, ґрунтуються на взаємовигоді та рівноправності.

Згідно з концепцією «Нова українська школа» змінюється організація співпраці вчителя і учня. Зокрема, учитель ретельно готує для учнів навчальні завдання, продумує хід вирішення їх для різних груп учнів, а учні – на добровільних засадах приймають запропоновані вчителем завдання і самостійно їх вирішують.

Серед основних принципів, характерних для педагогіки партнерства, виокремлюємо повагу до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення, довіру у відносинах, дотримання ланцюжка діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків), принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Педагогіка партнерства і компетентнісний підхід потребують нового освітнього середовища. Таке середовище допомагають створити, зокрема, новітні інформаційно-комунікаційні технології.

У статті 1 Закону України «Про освіту» компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність».

Державним стандартом базової середньої освіти визначено такі ключові компетентності, які мають бути сформовані в учнів Нової української школи: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість і фінансова грамотність. Основою для їх формування є «наскрізні» або «ключові» вміння (soft skills). Серед них: читати і розуміти прочитане, висловлювати думку усно і письмово, критично мислити, логічно обґрунтовувати позицію, виявляти ініціативу, творити, вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення, конструктивно керувати емоціями, співпрацювати в команді.

Ключові компетентності та наскрізні вміння – основа для успішної самореалізації учня як особистості, громадянина і фахівця.

Основа педагогіки партнерства – чітко визначена система взаємовідносин усіх учасників освітнього процесу, яка організовується на принципах добровільності й спільних інтересів, ґрунтується на повазі й рівноправності усіх учасників, з дотриманням визначених норм (прав та обов'язків), враховує ціннісні орієнтири кожної зі сторін, передбачає активне включення усіх учасників освітнього процесу в реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати.

Як втілити педагогіку партнерства в життя? Головна умова – зміна позиції та ментальності вчителя!

Зокрема потребує зміни система взаємин з учнями та форм навчальної діяльності, постійне залучення дітей до спільної навчальної та позанавчальної діяльності, заохочення творчих успіхів кожної дитини, справедливе і незалежне

оцінювання, спільний пошук рішень. Педагогіка партнерства буде реальною, якщо вчитель виступає у ролі експерта – володіє інформацією, має ґрунтовні знання з певної теми чи певного предмета; фасилітатора – підтримує дитину в її навчальній діяльності, допомагає, надихає, стимулює; тьютора – індивідуально працює з інтересами та потребами кожної дитини; тренера – тренує навички та спрямовує розвиток нових умінь учнів; модератора – ставить запитання та забезпечує дотримання регламенту і правил дискусії під час групової роботи.

Відповідно до концепції «Нова українська школа» випускник НУШ – особистість: цілісна, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення; патріот: з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватор: здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя.

Бондаренко О. М.,
*заступник директора з навчально-виховної роботи
Прилуцького закладу загальної середньої освіти
I-III ступенів № 7 (ліцей №7)
Прилуцької міської ради Чернігівської області*

Упровадження педагогіки партнерства в освітній процес початкової школи

Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємовідносин всіх учасників освітнього процесу (здобувачів освіти, батьків, надавачів освіти), яка:

- організовується на принципах добровільності й спільних інтересів;
- ґрунтується на повазі й рівноправності всіх учасників, дотримуючись визначених норм та враховуючи ціннісні орієнтири кожної із сторін;
- передбачає активне включення всіх учасників у реалізацію спільних завдань та готовність брати на себе відповідальність за їх результати.

Суттєві шляхи успішної співпраці полягають у постійному тристоронньому спілкуванні. Одним із основних інструментів постійного зв'язку у ліцеї є система NET школа Україна. Це єдине інформаційне середовище, яке дозволяє інформувати батьків про оцінювання та відвідування їхніх дітей, ознайомлювати учасників освітнього процесу з останніми новинами, дає можливість аналізувати інформацію про освітній процес для ухвалення управлінських рішень.

Як же саме педагогіка партнерства впроваджується у нашому закладі? Які пріоритети обирають наші вчителі?

У ліцеї № 7 функціонує 9 початкових класів, у яких навчається 265 учнів. У кожного педагога є свої особливі форми та методи партнерської взаємодії. Так учитель початкових класів Леніана Петриченко реалізує ідеї педагогічного партнерства шляхом розподілу функцій вчителя та учня, організовує їх співпрацю через роботу в групах, парах, навчальний діалог. Зокрема, надається практична взаємодопомога під час підготовки до конкурсів «Моя годівничка», виготовленні та презентації проєктних робіт з тем «Видатні українці», «Рослини нашого краю», «Музеї нашого міста», «Рідкісні тварини нашого краю» тощо. Активною є участь батьків у організації та проведенні навчально-пізнавальних екскурсій, онлайн тренінгів «Як навчити дитину читати», «Вчимося разом», «Що таке булінг? Шляхи боротьби з ним».

Учні під керівництвом учителя Уляни Коцюри долучилися до програми «Ініціативи «Play mate» у початковій школі», яка була організована The LEGO Foundation. Мета програми – сприяння створенню міцної професійної спільноти педагогів закладів освіти; обмін досвідом наскрізного впровадження

діяльнісного підходу в освітньому процесі початкової школи між закладами освіти з різних регіонів України. Закладом-партнером є Комунальна установа Романівської районної ради «Опорний навчальний заклад «Романівська гімназія». Учителі початкової школи реалізували цю концепцію через низку заходів: проведення ранкового кола «Зустрічаємо весну», виставку малюнків, розвиток наскрізних умінь через математичну, мовно-літературну, іншомовну, мистецьку, технологічну галузі, використання педагогічних технологій навчання (Daily 3, Daily 5), створення колективної книги «Птахи – наші друзі» до Міжнародного дня птахів, проведення бібліотечного уроку «Весняні свята. Великдень. Великодні турботи», участь у Всеукраїнському конкурсі дитячого екомалюнка «Книга і діти, екологія і світ», створення лепбука-подарунка нашому закладу-партнеру. Етапом консолідації досвіду взаємодії стала інтерактивна книга «Ініціатива «Play mate» у початковій школі», яка була презентована у групі Facebook «Гра по-новому, навчання по-іншому» за посиланням <https://youtu.be/caYLPUD0sg>.

Батьки, діти та вчитель початкової школи Валентина Драгун об'єднані спільними цілями та прагненнями навколо організації освітнього середовища, організації та проведення екскурсій у межах міста. Діти залучені до участі в конкурсах, змаганнях, відвідують музей ім. В. Маслова, створюють проєкти, наприклад, «Подаруй весну на підвіконні».

Учитель Ніна Сидоренко практикує створення лепбуків та колажів як елемент рефлексії. Діти та батьки беруть участь у різних акціях, наприклад, «Воїнам-захисникам – найкращі побажання», «Жовто-блакитний день» тощо.

Ольга Бойко, учитель початкових класів закладу, активно впроваджує метод проєктів, її перспективний педагогічний досвід вивчено, узагальнено, занесено до бази перспективного педагогічного досвіду освітян Чернігівщини. Інтерв'ювання з носієм досвіду можна подивитися за посиланням: <https://youtu.be/MXRfApfYQl4>.

Учитель Валентина Драгун створила блог <https://valentinadidenko57.blogspot.com>, де розміщує статті під рубрикою «Батьківський лекторій», які допомагають батькам розібратися у питаннях виховання дитини. Партнерські відносини між дітьми формуються під час освітнього процесу: групова робота, екскурсії, уроки на природі. Учитель активно співпрацює з Юрієм Скибою, викладачем Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу імені І. Я. Франка, керівником клубу «Екоспектр». Учні брали участь у Всеукраїнській краєзнавчій експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна», обравши напрям «Географія рідного краю», щоб дослідити, як і чому поширюються яри в східній частині Прилуцького району, дослідити ландшафтний заказник «Бакумова гора». Продовжують дослідження і надалі. Організували краєзнавчу подорож до урочища «Джерело», ознайомилися з рельєфом рідного краю, розглянули первоцвіти, спробували

самостійно розчистити джерело. Працюють над проектом «ПІЗНАЄМО РІДНИЙ КРАЙ». Батьки завжди допомагають в організації свят, екскурсій.

Батьки та діти Ірини Ратушняк, учителя початкових класів, долучаються до флешмобів, конкурсів, організації екскурсій до Києва, до краєзнавчого музею імені В. Маслова, Державного пожежно-рятувального загону в м. Прилуки. Багато уроків та годин спілкування учитель проводить на свіжому повітрі.

З початку 2017-2018 н. р. Ліцей № 7 був учасником Всеукраїнського експерименту по впровадженню Нового Держстандарту початкової освіти та апробації нових навчальних програм та посібників. Саме Людмила Величко, Людмила Панченко, учителі початкових класів і впроваджували цей стандарт у освітній процес. Освітній заклад працює над створенням умов для формування особистості з сучасними життєво важливими компетентностями, здатної реалізувати себе в умовах швидкозмінного інформаційного суспільства. Вчителі Людмила Величко та Людмила Панченко компетентні, творчі особистості, показують сучасний стиль роботи, досконало володіють інноваційними освітніми технологіями, дають учням глибокі та міцні знання. Постійно знаходяться в пошуку нових нестандартних рішень для звичних ситуацій. Вміють доречно створювати на уроках проблемні ситуації, спрямовані на самостійну пошукову роботу учнів. Учителі пройшли спеціальні тренінгові навчання при ЧОППО імені К. Д. Ушинського, в літній школі для вчителів початкових класів в м. Києві та отримали сертифікат «STARTUP#ВЧИТЕЛІ ВАЖЛИВІ». Були учасниками Міжнародного семінару для представників пілотних шкіл «Нова українська школа – нові підходи до навчання» в м. Києві. Є постійними учасниками обласних семінарів учителів пілотних класів Чернігівської області. Пройшли тренінгові навчання по впровадженню в навчальну діяльність конструкторів «ЛЕГО-6 цеглинок». Брала активну участь у створенні навчально-методичних матеріалів для вчителів Нової української школи, склали власні цікаві ігри з Лего для використання під час уроків. Людмила Панченко розробила методичні рекомендації «Нова українська школа. Яка вона? Порадник для вчителя початкової школи», затверджені науково-методичною радою ЧОППО імені К. Д. Ушинського. Вчителі англійської мови Л. Сердюк та О. Холод також є учасниками Всеукраїнського експерименту по впровадженню Нового Держстандарту та апробації нових навчальних програм та посібників з англійської мови в початкових класах. Учителі формують в учнів стійку мотивацію до вивчення англійської мови, мовленнєву культуру, творчі здібності, культуру полеміки, критичне мислення. Створили школу перспективного педагогічного досвіду вчителів англійської мови ЗЗСО м. Прилуки «Закладання психолінгвістичних основ іншомовної комунікативної компетенції на уроках англійської мови в початкових класах НУШ». З початку 2017-2018 н. р. брали участь у семінарах-тренінгах, організованих Британською радою у Білій Церкві та у Львові, про що мають відповідні сертифікати. Пройшли он-лайн курси на платформі «UKRAINIAN ENGLISH LANGUAGE

TEACHER LEARNING». Є активними учасниками обласної творчої групи вчителів англійської мови «Створення компетентнісного розвивального середовища для учнів молодшого шкільного віку» та співавторами методичних рекомендацій «Компетентнісно-зорієнтоване навчання англійської мови у початковій школі шляхом використання ігрових технологій». Л. Сердюк провела майстер-клас для вчителів Прилуцького району з теми «Реалізація нового Держстандарту в умовах НУШ». О. Холод має низку друкованих творчих робіт. Заклад одним із перших став використовувати ЛЕГО з березня 2018 р. та ЛЕГО-килимки з вересня 2018 р. Взагалі ЛЕГО вчить закодовувати та розкодовувати – LEGO SYSTEM та LEGO DUPLO. Учителі початкової школи продемонстрували безліч різноманітних прийомів та методів використання LEGO. Підсумки роботи закладу було презентовано в онлайн режимі для вчителів м. Прилуки. Презентацію можна подивитися за посиланням: <https://youtu.be/UrloTSQAcNw?t=1109>.

Питання впровадження педагогіки партнерства у освітній процес закладу загальної середньої освіти було розглянуто і на засіданні педагогічної ради. Зокрема, проблеми педагогіки партнерства були обговорені в групах за такими напрямками: сутність педагогіки партнерства, її традиції в Україні та європейський досвід; визначення «проблемного кола» й шляхів розв'язання проблеми.

У процесі роботи груп було опрацьовано відповідні розділи Концепції «Нова українська школа», Порадника для вчителя НУШ. Було зазначено, що в сучасних умовах змінюються вимоги до вчителя: він сьогодні не ретранслятор знань, а вчитель-коуч, тренер, тьютор, фасилітатор. За підсумками роботи запропоновані напрями вирішення проблеми педагогічного партнерства в умовах ліцею:

- партнерська орієнтація на виконання всіх завдань освітнього процесу;
- чітке зобов'язання працювати разом, щоб сприяти зростанню навчальних досягнень дитини; підтримувати колег, активно залучати батьків до участі в освітньому процесі;
- дотримання розподілу ролей, означених спільно з метою підтримки;
- формування вміння домовлятися.

Педагогіка партнерства передбачає співпрацю з батьками через постійне, чітке, двостороннє спілкування формальне і неформальне, різні способи залучення батьків до освітнього процесу. Основними формами спілкування є: батьківські збори, індивідуальні зустрічі з батьками, зустрічі групи батьків, обмін книжками, святкові заходи, батьківська кімната – важлива форма спілкування з батьками.

Працювати в Новій українській школі треба в атмосфері партнерської взаємодії, психологічного комфорту та підтримки, забезпечення неупередженого та справедливого ставлення до усіх учасників освітнього процесу.

Формування підприємницької компетентності учнів у закладі загальної системи освіти

**«Освіта, яка не вчить жити успішно в
сучасному світі, не має жодної цінності»**

Роберт Кіосакі

Для успішного розвитку економіки України необхідні висококваліфіковані спеціалісти різних галузей народного господарства, ініціативні, цілеспрямовані, здатні орієнтуватися у світі, який постійно змінюється, спроможні самостійно вирішувати різноманітні проблеми економічної сфери життя громадянського суспільства. Це вимагає від особистості не лише готовності дотримуватись у дорослому професійному житті трудової етики (культура праці, комунікабельність, обов'язковість, особиста відповідальність), а й необхідного рівня економічних знань. Таким чином, економічна освіта набуває стратегічного значення.

Економічна освіта старшокласників є основою формування підприємницької компетентності, а ґрунтовність і глибина економічної освіти у поєднанні з підприємницькою освітою забезпечують успішність самореалізації особистості учня в подальшому самостійному житті та самоствердження в соціумі.

Поняття «підприємницька компетентність» характеризується як інтегральна психологічна якість особистості, яка проявляється в здатності до пошуку та реалізації нових економічних ідей у практичні діяльнісні форми. А також, підприємницька компетентність учня є основою для соціально-психологічної адаптації особистості в сучасному соціумі.

Підприємницька компетентність – це модель поведінки, яка дозволяє людині успішно втілювати власні задуми в життя. Що їй для цього необхідно? Вміти планувати свою діяльність, застосовувати творчі та інноваційні підходи до роботи, а в разі потреби – ризикувати.

Розпочинати формувати підприємницькі вміння потрібно ще в школі. Вони стануть корисними для учнів, які беруть участь у проектній роботі чи

дослідницькій діяльності, є організаторами шкільних заходів. Без них не обійтися і майбутнім абітурієнтам.

Підприємницька компетентність складається з таких компонентів:

1. Наявні знання про економіку та підприємницьку діяльність.
2. Ставлення особи до таких підприємницьких чеснот, як свобода вибору, чесність, розсудливість у фінансових справах.
3. Психологічні якості: витримка під час роботи в ситуаціях, пов'язаних із ризиком, ініціативність, цілеспрямованість, емоційна врівноваженість.
4. Уміння організовувати, планувати, презентувати, обирати, керувати та обговорювати.

Економічну освіту в школі умовно можна поділити на два співкомпоненти. Перший включає в себе формування системних економічних знань, умінь в учнів. Другий співкомпонент економічної освіти – це формування в особистості учня важливих психологічних та когнітивних якостей, необхідних для успішної реалізації набутих і сформованих економічних знань у процесі навчання, а також у подальшій самореалізації в самостійному особистісному становленні.

Шкільна економічна освіта не може бути обмежена лише тільки формуванням знань. Засвоївши основи економічних знань, сформувавши уміння читати й аналізувати актуальні економічні матеріали, розбиратися в економічних процесах, учні мають розуміти, що економічна теорія – це інтелектуальний ресурс, необхідний для того, щоб осмислити своє місце в економічних процесах, навчитися «грати» основні економічні ролі, вступати в цивілізовані взаємовідносини і приймати економічно виважені рішення щодо проблем, пов'язаних із майбутньою практичною діяльністю.

Основним у навчанні шкільної економіки є відбір учнів, які спроможні критично мислити, зробити свідомий вибір, вміють орієнтуватися у змінних життєвих обставинах, гнучкі до прийняття рішень, вміють шукати відповіді на поставлені запитання, орієнтуються в інформаційному просторі, а також особистостей, що здатні самореалізуватися. Під час відбору творчих, активних учнів, які можуть у майбутньому стати лідерами економіки та соціального життя, великого значення необхідно надавати спрямованості особистості.

Формування і розвиток підприємливості старшокласників і молоді є одним із головних питань сучасної освіти. Поетапне і поступове формування здатності до підприємливості старшокласників створить умови для забезпечення економічними знаннями, уміннями, навичками, що є особливо важливим для побудови особистісного життєвого простору, забезпечить головними необхідними компетентностями для індивідуального обира

професії та сучасного усвідомленого ставлення особистості в трансформуючих умовах ринкової економіки, успішної побудови кар'єри в майбутньому і розвитку успішного підприємництва.

Підприємницька компетентність – це важлива ключова якість сучасної особистості, вона необхідна для її становлення, професійного і життєвого успіху. «Навчання підприємництва» зазвичай застосовують у ситуації, коли йдеться про те, коли особа може навчатись для того, щоб стати підприємцем, а також щоб навчитись бути успішною різними шляхами. Такий підхід не виключає можливість формування підприємницької компетентності не тільки з метою того, щоб стати підприємцем, а й задля досягнення успішності в житті, набуття здатності розвиватись та відповідати вимогам ринку праці. Навчання підприємництва визначається як побудова (створення) знань і навичок для підготовки до початку бізнесу.

У Чернігівському колегіумі №11 починаємо формувати підприємницьку компетентність в учнів ще з початкової школи.

Метою початкового курсу навчання економіки в початковій школі є сприяння формуванню економічного мислення і вихованню культури поведінки в умовах ринкового суспільства.

У програмі передбачено використання рольових, дидактичних та ейдетичних ігор, дискусій, літературного та енциклопедійного матеріалу, екскурсій, залучення засобів образотворчого мистецтва, також організацію фронтальної, парної та групової роботи учнів.

Одним із засобів формування основ підприємницької компетентності молодших школярів є підготовка і проведення комплексних навчально-економічних екскурсій на підприємства, у приватні фірми, кооперативні спілки, комерційні банки тощо. Мета їх – виробити в учнів уміння помічати й оцінювати різноманітні економічні факти і явища у взаємозв'язку, ознайомити дітей із практичними діями дорослих в умовах підприємницького середовища.

Так на уроках математики практикується проведення хвилинок «Цікава математика» на економічну тематику: учні вчаться розраховувати раціональну покупку, знайомляться з різними професіями у сфері торгівлі; розв'язують задачі економічного змісту.

На уроках української мови проводяться лінгвістичні ігри економічної спрямованості:

- згадати прислів'я та приказки, в яких зустрічаються економічні поняття (наприклад, «гроші», «жадібність», «праця», «багатство» та ін.);
- скласти перелік товарів для магазину («Взуття», «Супермаркет», «Продовольчі товари» та ін.);
- знайти помилки у реченні та виправити їх;
- виключити одне слово, яке виявилось зайвим та пояснити свій вибір;

- дібрати однокореневі слова (праця, працелюбний, ...; реклама, рекламіст, ...);
- розкрити смислове значення прислів'я на економічну тематику;
- розтлумачити економічний термін.

Отже, наш досвід переконує в тому, що, хоча в Державних стандартах початкової загальної освіти перед учителями початкових класів не ставиться завдання формування в молодших школярів підприємницької компетентності, але здійснення відповідної віковим особливостям вихованців економічної освіти сприяє становленню основ досліджуваного феномену у свідомості та поведінці учнів початкових класів.

Продовжуємо формувати підприємницьку компетентність в учнів середньої та старшої школи.

Успіх підприємницької діяльності будь-якої особистості знаходиться у прямій залежності від рівня сформованості в неї підприємницької компетентності.

На наше глибоке переконання, учнівська молодь, яка незабаром увійде в доросле самостійне життя, під час навчання в школі має отримати необхідні знання, уявлення про умови та особливості підприємницької діяльності, зокрема, усвідомити, наскільки вона потрібна для сучасного суспільства, які є організаційно-правові форми підприємництва. У своїй роботі ми застосовуємо різні форми і методи формування підприємницької компетентності.

1) Для розвитку компетентності учень має виконати проблемне завдання: отриманий позитивний досвід мотивуватиме його до подальшого навчання. Під завданнями маються на увазі ситуації, з яких потрібно вийти переможцями. Наприклад, для цього можна застосувати вправу «Що пішло не так?», яка вчить розуміти етичну сторону своїх вчинків. Першокласникам розповідають історію, наприклад, про те, як дитина почула від старших, що ініціативність – це добре, і почала всюди робити по-своєму, ігноруючи доречні зауваження. Школярі мають відповісти, чому в цьому випадку бажання дитини проявити себе викликало невдоволення оточуючих і як слід робити насправді, коли хочеш реалізувати якусь ідею.

2) Для старших дітей робота в групах є одним з найкращих способів розвитку необхідних навичок. Учні вчаться відстоювати власну думку або домовлятися з тими, хто її не поділяє, брати на себе роль лідера або виконавця, а також колективно відповідати за кінцевий результат. Наприклад, підприємницька компетентність передбачає й ощадливість у використанні ресурсів: грошей, часу, та, зокрема, природних багатств України. Тож розповідаючи про природу рідного краю, можна дати учням завдання намалювати плакати «Потреби людини» та «Потреби тварини», а потім співвіднести відмінності між ними та ресурси, які потрібно залучити для

цього. Нехай школярі, відповідаючи на запитання, дійдуть висновку, що людина залежить від природи та має дбати про неї.

3) Також ми пропонуємо учням об'єднатися в команди та влаштувати змагання за звання найбільш ощадливого господаря: визначаємо, хто з п'яти підприємців знайде більш якісний товар за розумною ціною, хто може спланувати безвідходне виробництво, наприклад, використавши чайну заварку як добриво для квітів.

4) Проводимо дебати на такі теми, як «Чи все можна придбати за гроші?», «Вигідніше виробити багато дешевого товару чи менше якісного?». Вчитель може ставити учням запитання, над якими треба поміркувати, на кшталт таких: «Якби існували магазини, де можна купити розтрачені марно роки життя, що б ти там придбав?», «Припустимо, ти бажаєш стати відомим митцем та маєш гроші, але як ти створиш шедевр на полотні, якщо в тебе немає таланту?»

5) На уроках математики вчителі включають задачі з фінансовим змістом. Їх розв'язання ознайомлює учнів з такими важливими категоріями, як податки, банківські розрахунки, доходи, витрати, прибуток тощо. Під математичною задачею з фінансовим змістом розуміють задачу, фабула якої розкриває використання математики у фінансових дисциплінах, ознайомлює із застосуванням математичних понять, операцій та законів у фінансовій сфері.

6) На уроках хімії та біології з метою виявлення рівня антропогенного впливу на екосистему вчителі добирають навчальний матеріал, пристосований до місцевих умов рідного краю, що сприяє формуванню особистого відповідального ставлення до ухвалення рішень, які визначатимуть стан екосистеми Чернігівщини. Вчителі спонукають учнів брати участь у різноманітних проєктах. Так наприклад, наші учні брали участь у екологічному конкурсі «Збережи водойми Чернігівщини», в якому вони описували шляхи вирішення екологічної проблеми водних ресурсів рідного краю. Участь у таких проєктах дає можливість учням розвивати ініціативність, лідерські якості, навички ефективного спілкування, уміння працювати в команді, нести відповідальність за власне рішення, професійну спрямованість.

7) Велику увагу формуванню підприємницької компетентності приділяють на своїх уроках вчителі трудового навчання. Виконуючи практичні роботи, учні готують чіткі інструктивні картки з виконання завдання, підбирають набір необхідних матеріалів. Такі вміння допомагають у майбутньому учням планувати свою діяльність, робити вагомі кроки з втілення своїх планів у життя, передбачати ризики, оцінювати їх, створювати речі своїми руками, вкладати в них частинку своєї душі. У глобалізованому світі, де переважає масове виробництво, вироби, створені індивідуально в одному екземплярі, користуються більшим попитом.

8) Безперечно, найефективнішим засобом розвитку підприємницької компетентності стали ділові ігри. Вони дозволяють школярам відтворювати життєві ситуації, ставити себе на місце експертів із актуальних питань, а також відслідковувати практичну діяльність дорослих і засвоювати знання, необхідні у підприємстві.

9) Також одним із загальновідомих засобів розвитку компетентності є екскурсії до установ, підприємств чи організацій. Мета – показати дітям, як функціонують ці заклади зсередини. Якщо діяльність організації або установи пов'язана з оптовою чи роздрібною торгівлею, то учні мають зрозуміти, які права та обов'язки є у споживачів, коли ті купують товари або замовляють послуги.

10) Чудове рішення – проведення тематичної виховної години, в ході якої школярам потрібно продемонструвати навички критичного мислення та вміння відстоювати особисту позицію. Наприклад, на теми «Гроші та друзі: позичаємо чи ні», «Що треба робити, якщо придбав неякісний товар?».

Усе це сприяє формуванню підприємницької компетенції учнів, дає змогу свідомо обирати власний шлях до професійного успіху, навчить аналізувати та ухвалювати ефективні рішення не тільки в економічній сфері, а й в інших життєвих ситуаціях, адже підприємницька діяльність є багатогранною.

Важливим шляхом поліпшення якості освіти, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах сучасного суспільства, є впровадження профільного навчання в старшій школі. Профільне навчання спрямоване на формування цілісної життєвої, світоглядної, наукової, культурної та професійної компетентності учнів, що забезпечить їхнє подальше самовдосконалення і самореалізацію. На концептуальному рівні профільне навчання визначається як один із шляхів забезпечення рівного доступу до якісної освіти; інноваційний характер сучасної профільної освіти характеризують ідеї, які потребують розробки й реалізації на всіх рівнях.

Кожного навчального року в процесі формування 10-х профільних класів ми обов'язково набираємо клас економічного профілю. На уроках економіки та спецкурсу з «основ споживчих знань» учні знайомляться з основами економічної теорії, формують навички приймати обґрунтовані рішення, розвивають підприємницькі здібності. На уроках обговорюють переваги і недоліки різних підприємств, питання маркетингу, ціноутворення, складають бізнес-плани можливих у майбутньому підприємств (наприклад, косметичний салон, ресторан, турагенція). Пишуть есе (наприклад, «Як можна заробити учневі гроші влітку?», «Я виграв один мільйон доларів» (записати 5 «плюсів» та «мінусів» цієї події)). На уроках учні розв'язують задачі фінансового змісту, складають та аналізують таблиці, будують графіки та діаграми.

Наш навчальний заклад співпрацює з відділенням «Приватбанку», де учні

знайомляться з роботою банку (робота з клієнтами, послуги банку, оформлення пластикових карток, здійснення онлайн-платежів тощо).

Щороку наші учні беруть участь у Всеукраїнських конкурсах «Стратегія фірми» та «Молодь тестує якість».

Взагалі, “економіка” – це усвідомлення системи знань, що необхідні для повсякденного життя та діяльності. Вивчаючи економіку, учні усвідомлюють, що економічна поведінка підприємця відрізняється від поведінки інших працівників тим, що характеризується певними типовими рисами, а саме: енергійністю та ініціативністю; вмінням бути лідером, підбирати собі “команду” і керувати нею; діловитістю і вмінням ризикувати, самостійно приймаючи рішення тощо.

Отже, підприємницька компетентність – це необхідна якість сучасного учня, людини, яка потрібна в сучасних умовах ринкового суспільства, сучасної економіки, суспільних викликів та швидкій інтеграції в європейський суспільний простір. Методи формування підприємницької компетентності є інноваційною основою, розробленою педагогами та роботодавцями. Це створює алгоритм формування в учнів підприємницької компетентності впродовж життя. Важлива характеристика підприємницької компетентності – це її трансверсальність, гнучкість та наскрізний характер відносно освіти та діяльності особистості. Формування підприємницької компетентності залежить від участі учня в активній діяльності, конструктивному спілкуванні.

Завжди пам’ятайте:

- 1. Компетентність учня цілком залежить від компетентності його вчителя.**
- 2. Компетентність учителя зростає тільки при використанні досягнень науки.**
- 3. Професійне самовдосконалення є нашим внеском у педагогічну науку.**

Соціалізація ліцеїстів в умовах сучасних викликів суспільства

**Не навчайте дітей так, як навчали Вас, –
вони народилися в інші часи**
(єврейське прислів'я)

Сучасна глобальна освітня система переживає період кардинальних перетворень.

Які ж причини? Перша – це *науково-технологічний прогрес*, що сприяє автоматизації більшості процесів. За прогнозами Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), до 2050 р. 2 млрд (!) робочих місць будуть роботизовані. На сьогодні так само базовими для кожного, незалежно від фаху та професії, як і загальна грамотність – уміння читати, писати та рахувати, – є навички цифрової грамотності. Вони стають необхідними для успіху в сучасному суспільстві та на ринку праці, де повсюдна «під'єднаність» є новою нормою.

Друга причина, що зумовлює трансформацію освітнього простору, – *це зміна самої стратегії успіху*. Сучасне суспільство формує нові цінності, очікування та розуміння успіху. За даними ООН з питань освіти, культури та науки, більше 200 млн молодих людей, які закінчили заклади освіти, не володіють навичками, необхідними для життя та праці.

І найголовніше, *сучасне молоде покоління має інші уявлення про успіх і стратегію його досягнення*, відповідно до яких освіта сприймається не як соціальний ліфт та інструмент вибудовування кар'єри, а як елемент своєї унікальної та неповторної долі, засіб реалізації творчого потенціалу особистості.

Відповідно до цих причин суспільство висуває нові вимоги до освіти та навчальних закладів.

Рівні можливості для всіх. Система освіти повинна забезпечувати рівні можливості навчання для всіх вікових категорій, враховуючи, що потреба в навчанні для людей старшого віку не менш актуальна, ніж для дітей, проте специфіка навчання для різних вікових категорій відрізняється.

Персоналізація процесу навчання. Навчання можна трансформувати в персоніфікований досвід, коли кожному пропонують підійти до розв'язання задачі у власний спосіб, здобути знання та навички у власному темпі, максимізуючи результати не лише для найбільш талановитих учнів, але й допомагаючи тим, хто не встигає.

Навички критичного мислення та спільної роботи. Починаючи від навчання наймолодших дітей, має бути інтегроване критичне мислення, оцінювання інформації та медіаграмотність як одні з першочергових навичок ХХІ ст.

Уміння мислити системно та враховувати комплексні виклики глобалізованого світу. Зміст навчання постійно реорганізовується в напрямку до міждисциплінарного навчання.

Межа між навчанням та роботою зникає. Ми постійно навчаємося, коли працюємо, і ми постійно працюємо над собою, коли навчаємося. Тому майбутня система освіти має забезпечувати повну підтримку людині під час розв'язання будь-яких завдань упродовж усього життя.

З'являються нові освітні простори. Бібліотеки, молодіжні центри, хаби стають новими просторами для розвитку неформальної освіти.

Ключовою стає *концепція навчання упродовж усього життя*. Швидкість та різноманіття змін збільшується, і навчання стає основною діяльністю упродовж усього життя. Найважливіше вміння – уміння вчитися!

Процес навчання й переучування протягом життя вчені називають соціалізацією. Це процес становлення особистості, поступове засвоєння нею вимог суспільства, придбання соціально значущих характеристик свідомості й поведінки, які регулюють її взаємини із суспільством.

У Ніжинському обласному педагогічному ліцеї соціалізація ліцеїстів реалізується за системою:

- «Я – Я» – умова формування самосвідомості, внутрішнього світу людини;
- «Я – Ти» – сфера формування моральності, розуміння почуття любові і ненависті, усвідомлення дружби;
- «Я – Ми» – родинні, групові, кастові, класові, національні, державницькі відносини, звичаї, традиції, переконання;
- «Я – Україна» – громадянське, державницьке самоусвідомлення;
- «Я – Суспільство» – ставлення до світу створених речей та інших людей;
- «Я – Природа» – екологічна свідомість та ставлення до навколишнього середовища.

Результатом успішної соціалізації дитини можна вважати її готовність до виконання соціальних ролей:

Я – успішний учень, у дорослому житті – успішний фахівець;

Я – система громадянських компетентностей, у дорослому житті – свідомий громадянин;

Я – система ціннісних орієнтирів, у дорослому житті – успішний сім'янин.

Варто зауважити, що за умов традиційної освітньої моделі, коли виховний процес поступається навчальному, процес соціалізації учнівської молоді залишається дещо осторонь. Реалізація нових підходів щодо розвитку освіти передбачає створення необхідних соціально-педагогічних умов формування в здобувачів освіти відповідного рівня дорослості, які рівноцінно поєднують навчальний і виховний процеси. Такий підхід здатний подолати суперечності між освітою й вимогами життя. Тому в основу освітнього процесу ліцею покладена перспективна модель створення сучасної стратегії соціалізації (див. рис. 1).

Важливий вплив на всі аспекти життєдіяльності людини здійснюють особливості внутрішньої динаміки самосвідомості. На відміну від свідомості, самосвідомість орієнтована на осмислення людиною своїх дій, почуттів, думок, мотивів поведінки, інтересів, своєї позиції в суспільстві, є знанням про самого себе.

Із позицій системного підходу самосвідомість має таку структуру: *когнітивний* (система уявлень і знань особистості про себе), *емоційно-оціночний* (емоційна оцінка своїх уявлень і знань індивіда про себе, емоційне ставлення до себе), *поведінковий* (поведінкова реакція) (див. рис. 2).

Результатом самопізнання в процесі життєдіяльності особистості є створення «*Я-концепції*» (динамічної системи уявлень людини про себе, яка включає усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних та інших особливостей, самооцінку та суб'єктивне сприймання зовнішніх факторів, що впливають на особистість) (див. рис. 3).

Рис. 1. Модель процесу соціалізації учнів Ніжинського обласного педагогічного ліцею Чернігівської обласної ради

Рис. 2. Структура самосвідомості

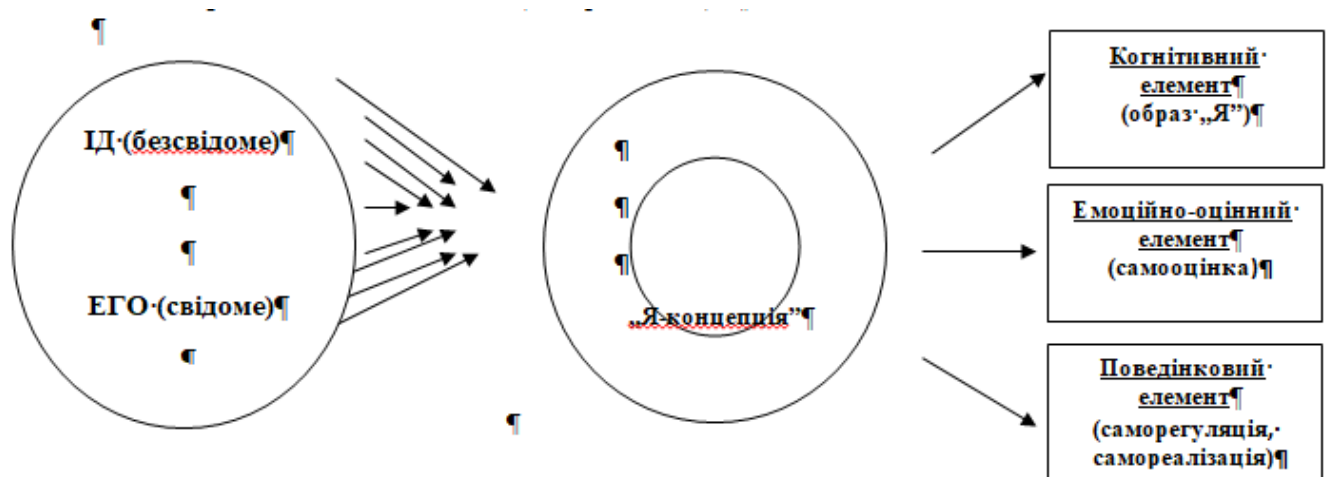

Рис. 3. Структура «Я-концепції»

Відомо, що уявлення людини про себе соціально детерміновані. Люди, які оточують, суспільні норми й цінності відіграють роль дзеркала, у яке дивиться кожен із нас, вибудовуючи своє «Я», однак поряд із цим не слід забувати й про неповторність, унікальність кожної людини, яка потребує індивідуального розвитку.

Розвиток **позитивної** «Я-концепції» старшокласників у Ніжинському обласному педагогічному ліцеї здійснюється шляхом використання прийомів релаксації та позитивної афірмації, проведення паралелей із життям учнів, рефлексії життєвого шляху, емоцій, думок, учинків, створення програми для самовдосконалення, застосування методів арт-, спорттерапії, залучення учнів до позаурочних виховних заходів, інтелектуальних конкурсів. Засобами

виховання виступають художні твори українських та зарубіжних письменників, ситуації із суспільно-політичного життя, приклади життєвого успіху українських зірок та звичайних громадян.

Соціалізація являє собою процес становлення особистості, поступове засвоєння нею вимог суспільства, придбання соціально значущих характеристик свідомості й поведінки, які регулюють її взаємини із суспільством, тож формування громадянської компетентності набуває особливого значення (див. рис. 4).

Рис. 4. Складники громадянської компетентності

Успішний процес формування громадянина вимагає не лише знань та критичного розуміння себе та світу, а й особистого досвіду участі в громадському житті, у взаємодії з іншими:

- зустрічі з представниками Громадської організації «Взаємодія молоді»;
- відвідування Всеукраїнської мандрівної виставки «Кожен має право знати свої права»;
- участь у Міжрегіональній краєзнавчо-патріотичній акції учнівської молоді «Ми – діти єдиної країни», художньо-просвітницькій акції «Останній шлях Кобзаря»;
- організація та проведення в закладі Дня вишиванки, Дня Європи, засідань літературно-музичної світлиці.

Сучасні виклики вимагають від молодого покоління активної й відповідальної участі в громадському житті, здатності до соціального самовизначення й формування особистої позиції.

Соціалізація сучасного учня відбувається під впливом розвивального середовища, до якого можна віднести Всесвіт, державу, суспільство, етнос, ЗМІ.

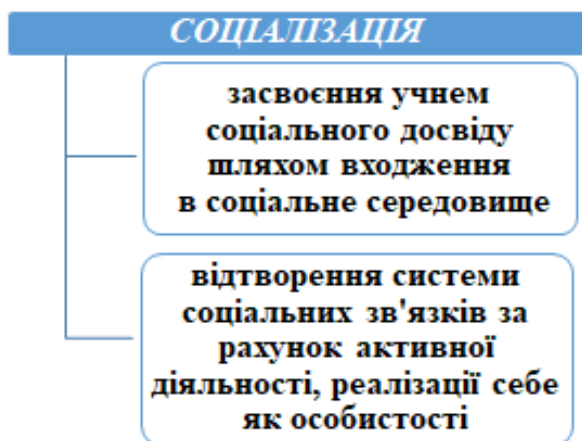

Рис.5. Соціалізація як двосторонній процес

Але на дитину безпосередньо впливають такі інститути соціалізації, як сім'я, угруповання однолітків, різні неформальні об'єднання, молодіжні організації, школа та інші виховні заклади.

Сьогодні соціалізація визначається як двобічний процес (див. рис. 5).

Інакше кажучи, учень у процесі соціалізації не лише збагачується досвідом, але й реалізує себе.

Не менш важливе значення має вибір підходів до процесу соціалізації учнів (див. рис. 6).

Адже соціальна компетентність – це здатність до співробітництва в групі та команді, мобільність, уміння адаптуватись і визначати особисті цілі та виконувати різні ролі й функції в колективі, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти індивідуальних і колективних дій; уміння визначати й реалізовувати мету комунікації в залежності від обставин; підтримувати взаємини; розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях. Саме тому ліцей організовує та проводить:

Рис.6 Застосування підходів до процесу соціалізації учнів власного «Я»

Всеукраїнські науково-практичні конференції («Українська та світова література в сучасному контексті» (2012–2015 рр.), «Права та обов'язки людини і громадянина в Україні» (2011–2014 рр.), «Актуальні проблеми розвитку держави і права: історико-правовий дискурс» (2017–2020 рр.); **обласні науково-практичні конференції**: «Актуальні проблеми становлення та розвитку держави і права в Україні» (2015 р.); «Актуальні проблеми та перспективи вивчення іноземної мови: досвід минулого – погляд у майбутнє» (2017 р.); **науково-методичні семінари** («Застосування на уроці методик педагогіки успіху як стратегії радісного навчання» (2016 р.), «Упровадження педагогіки успіху у виховну роботу закладу» (2017 р.), «Упровадження педагогіки успіху в освітній простір ліцею» (2019 р.)). Заклад брав і бере участь у Міжрегіональному турнірі німецько-українського проєкту «Молодь дебатує»; Регіональному конкурсі учнівської творчості «Стежка до Шевченка», захисті соціальних проєктів («Чужих дітей не буває», «Обережно – їжа!», «Хобі підлітків», «Скажемо «Ні» безробіттю», «ЗМІ – стимулятор прогресу!», «Нова українська школа – шлях до успіху!», «Світ сім'ї – простір без насильства!», «Подаруй зірку добра кожному!», «Врятуємо світ разом!», «Від серця до серця»); сприяє розвитку в учнів критичного мислення, комунікативних навичок, формуванню вміння аналізувати проблему, відстоювати власну позицію. У ліцеї функціонує наукове товариство «ІНТЕЛЕКТУАЛ»: учні протягом п'яти років вибороли 68 дипломів різного ступеня.

Наше суспільство дуже велике та різноманітне. І кожна людина має власну думку щодо тих чи інших питань. Ліцеїсти мають не лише розуміти це, а й уміти знаходити спільну мову з кожною людиною. Тож однією з форм соціалізації є навички взаємодії та комунікації з незнайомими людьми. Крім того, учні навчаються правильно ставити запитання та аналізувати отримані відповіді. Із цією метою в закладі організовуються зустрічі із цікавими людьми (зустріч з українськими письменниками – Жанною Куявою та Роксоланою Сьомою (III Міжнародний фестиваль інтеграції слова в сучасному арт-просторі «Литаври»; презентації книг («Ніжин у добу української революції 1917–1921 р.»; «Зорепад над Калюжинцями» (Олександр Забарний)); XVI Мандрівний міжнародний фестиваль авторського документального кіно про права людини Docudays UA; «Людина творить своє життя» (зустріч із Дмитром Ковтуном); «Де є любов, там є життя» (зустріч із викладачем Ніжинського коледжу культури і мистецтва імені М. Заньковецької Сергієм Чутченком), романтична перерва «Проводи зими – 2020» (зустріч із викладачем Ніжинської дитячої музичної школи Андрієм Корєєвим), до 130-річчя з дня народження Остапа Вишні (НДУ імені Миколи Гоголя).

Естетичне виховання є важливим складником соціалізації особистості й спрямоване на формування здатності сприймати й перетворювати дійсність за

законами краси в усіх сферах діяльності людини. У процесі естетичного виховання важливо навчити учнів сприймати й розуміти красу.

Завдання естетичного виховання – створити такі умови, які б сприяли формуванню емоційної сфери учнів, адже багатство емоційної сфери людини свідчить про її духовний розвиток.

Одним із головних шляхів естетичного виховання є навчальна робота. Саме тому для реалізації цієї мети в ліцеї функціонує велика мережа гуртків за інтересами: з педагогіки, психології, хореографічний, «Що? Де? Коли?», театральний, «Чарівна бісеринка», «Юний захисник Вітчизни», цифрової фотографії, образотворчого мистецтва, фольклорний. Учителі влаштовують подорожі до витоків рідного слова, уроки на природі, години творчості, уроки емоційної культури, народознавства, людинознавства, мистецтвознавства, мандрівки в історію, організовують екскурсії як містом, так і Україною.

Одночасно з розвитком естетичного сприймання, прищепленням естетичних смаків у процесі естетичного виховання в учнів формують естетичне ставлення до навколишньої дійсності, адже людина повинна не лише милуватися красою природи, пам'ятками культури, а й берегти і захищати їх.

Важливе значення в ліцеї приділяється і вихованню у здобувачів освіти естетики поведінки – акуратності в одязі, красивої постави і манер, уміння триматися невимушено, природно, культурно й естетично виявляти свої емоції. Ці якості тісно пов'язані з моральністю особистості людини.

Отже, Ніжинський обласний педагогічний ліцей Чернігівської обласної ради успішно реалізує модель соціалізації учнів в умовах сучасних викликів. Формування ефективної «Я-концепції» учнів, що охоплює використання психотехнік, роботу з психологом, побудову конструктивної індивідуальної програми особистісного розвитку, сприяє формуванню успішної особистості випускника. Реалізація тематичної лінії «громадянська відповідальність» в освітньому процесі передбачає об'єднання спільних зусиль педагогічного колективу ліцею, тісну міжпредметну взаємодію під час реалізації змісту навчання і є запорукою формування особистості випускника-патріота. Формування соціальної компетентності та естетичне виховання є важливими складниками соціалізації особистості, готової успішно виконувати соціальні ролі.

Застосування інноваційних методів в освітньому процесі ліцею сприяють реалізації основної цілі – успішної соціалізації випускників (формування позитивного ставлення до процесу навчання; розвиток уміння працювати з новими джерелами інформації, ініціативності, продукування креативних ідей та втілення їх у життя; підвищення мотивації до навчання та якості засвоєння знань).

Презентуємо результати успішної соціалізації випускників ліцею у сфері професійного самовизначення:

Рік випуску	Кількість випускників	Заклади вищої освіти III–IV рівня акредитації	Заклади вищої освіти II–I рівня акредитації
2020	89	80	9
2019	87	83	3
2018	90	84	6

Серед випускників Ніжинського обласного педагогічного ліцею є люди, які відомі в Україні та за її межами. Хтось став відомим політиком, хтось здобув наукові нагороди, а хтось став знаменитим завдяки своїм творчим талантам. Ми пишаємося своїми випускниками, які досягають тих чи інших вершин у різних сферах: отримали науковий ступінь та наукове звання, стали успішними підприємцями, громадськими діячами, видатними працівниками культури, кіно й театру, працюють і навчаються за кордоном тощо. Для тих випускників, які мріють у майбутньому стати вчителями й повернутися до альма-матер, двері нашого навчального закладу завжди відчинені: нині серед педагогічних працівників ліцею шість колишніх його вихованців.

Ігнатенко Н. М.,
директор Анисівського закладу
загальної середньої освіти І-ІІІ ст. ім. І. Я. Франка
Іванівської сільської ради
Чернігівського району Чернігівської області

Формування ключових компетентностей здобувачів освіти на основі впровадження педагогіки партнерства в умовах сільської школи

Суспільству потрібна професійно компетентна молодь, яка швидко адаптується, здатна до ризику, самостійного вибору сфер діяльності, поведінки, орієнтованої на успіх. Головне завдання закладу освіти в умовах упровадження концепції «Нова українська школа» – не вчити, а навчити учня вчитися, оволодіти предметними та ключовими компетентностями. Адже ключові компетентності підвищують особистий потенціал, розширюють можливості працевлаштування, сприяють соціальній інтеграції, сприяють активному громадянству. Компетентності учень здобуває не відокремлено, а під час вивчення різних предметів на усіх етапах освіти та в позаурочній діяльності. Нині недостатньо дати дитині знання. Її потрібно навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

Державний стандарт базової середньої освіти визначає ті наскрізні уміння які є основою формування ключових компетентностей. Тому і робота колективу педагогів нашого закладу спрямована на формування в учнів уміння читати з розумінням, усвідомлювати прочитане, підкріплювати власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, залучати до активного пошуку і пропонування рішень для розв'язання проблем, уміння брати на себе відповідальність, діяти творчо, що передбачає креативне мислення, продукувати нові ідеї, конструктивно керувати емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими, допомагати іншим і заохочувати їх до досягнення спільної мети.

Анисівський ЗЗСО ім. І. Я. Франка є центром формування особливого середовища – колективу творчих особистостей, вчителів-одномудців, реалізації

тісної партнерської взаємодії між батьками, учнями і вчителями з метою впливу на розвиток особистості дитини, розвитку ключових компетентностей школяра. Учителі нашого закладу прагнуть створити школу, в якій буде комфортно навчатись всім здобувачам освіти і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті, школу, де вчать критично мислити, експериментувати та не боятися висловлювати власну думку, школу з новим змістом освіти, новим освітнім середовищем, новим учителем. Педагогічний колектив – це дружна команда, яка здатна працювати разом, діяльність якої спрямована на реалізацію науково-педагогічної проблеми закладу «Соціалізація особистості на засадах створення сприятливого освітнього середовища в умовах компетентнісного підходу».

Одним із основних компонентів концепції «Нова українська школа» є педагогіка партнерства – педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. Як же наш заклад на практиці забезпечує плідну співпрацю вчителів, батьків та учнів на засадах взаємної довіри й поваги? Ми використовуємо два важливих шляхи успішної співпраці: постійне чітке двостороннє спілкування та різні способи залучення батьків до освітнього процесу.

Спілкування зазвичай відбувається при особистих зустрічах з батьками, при телефонних дзвінках, через електронну пошту та соціальні мережі. Однак основними формами співпраці є батьківські збори, індивідуальні зустрічі з батьками, участь батьків у загальношкільних святкових заходах. Учителі нашого закладу активно залучають батьків до освітнього процесу. Зокрема, вони надають допомогу в організації освітнього середовища, виготовленні навчальних матеріалів, проведенні екскурсій, під час проєктної діяльності. Отже, налагоджуючи партнерські стосунки з батьками, ми забезпечуємо підтримку, задовольняємо потреби учнів у співпраці з дорослими. Учителі працюють над питанням як досягти балансу прав, обов'язків і відповідальності у трикутниках дитина-педагоги-батьки; батьки, учителі, громада.

Упродовж навчального року для професійного зростання педагогічного колективу закладу було проведено низку методичних заходів, зокрема, семінар-практикум «Безпечне освітнє середовище та формування поведінки дітей в інтернеті», семінар-тренінг «Психологічно-безпечне та мотивоване середовище закладу освіти», конференцію «Реалізація сучасних педагогічних технологій освіти на засадах компетентнісного підходу в контексті положень «Нової української школи», дистанційний тренінг «Використання сервісу Google Meet для дистанційної роботи», практичні заняття з тем «Освітній процес за новим санітарним регламентом. 10 головних акцентів», «Інтерактивні підходи в роботі шкільного музею», практикум для вчителів: «Безпечне освітнє середовище в освітньому закладі. Булінг». Педагоги нашого закладу беруть участь у

різноманітних формах підвищення кваліфікації, у корпоративних навчаннях, семінарах, майстер-класах. Адже батьки зацікавлені в успішній школі, школі, яка формує ключові компетентності здобувачів освіти. Важливо навчити учнів навчатися впродовж життя і прикладом для них є батьки, які оволодівають новими знаннями. Бо слова навчають, приклади притягують, а виховання починається із сім'ї, діти переймають досвід батьків. Взаємонавчання, упровадження спільних з батьками довгострокових проєктів, зокрема, «Плекаємо громадян», «Обдарованість», Здоров'я. Краса. Гармонія», «Від освіти до праці» формує ряд компетентностей, це і вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами.

Для формування математичної компетентності здобувачів освіти в позаурочний час в закладі проводяться різнопланові математичні заходи. Цікавими, креативними сучасними були заходи під час проведення інженерно-математичної декади, перебіг якої активно висвітлювався на сайті закладу освіти. Успішною буде така школа, педагоги якої розвивають творчі можливості учнів. Так у 2005 році в закладі започаткували проведення шкільного конкурсу «Учень року» в номінаціях «Скарбниця знань», «Джерело творчості», «Мистецтво бути корисним». У 2006 році заклад освіти створив свою книгу рекордів, в яку заносяться учнівські рекорди із різних напрямів діяльності. Беручи участь у конкурсі учні показують креативні підходи до вирішення різних проблем, презентують себе як багатогранну особистість. В школі ефективно працює методичне об'єднання класних керівників. Під керівництвом Чистякової Л. В., заступника директора з навчально-виховної роботи, були проведені 4 засідання, на яких розглядались питання особливостей проведення колективних творчих справ, формування здоров'язбережувальних компетентностей, питання особистісно-діяльнісного підходу у формуванні життєвих компетентностей.

Спілкуванню державною мовою сприяють влаштовані в школі літературні свята: до Дня народження Лесі Українки, Тараса Шевченка, тощо, бінарні уроки та позакласні заходи з української та англійської мов, засідання клубу «Читати – це модно!»

Задля патріотичного виховання учнівської молоді було проведено ряд різноманітних зустрічей учнів школи: з інспектором Чернігівського районного відділу кримінально-виконавчої інспекції, з головою ветеранської організації в Чернігівському районі, з учасником АТО Легкобитом А. В., з воїнами-інтернаціоналістами села, з патрульною поліцією м. Чернігова, з начальником патрульної поліції Чернігівського району. Традиційним для закладу є проведення уроків мужності, уроків пам'яті. Потужний виховний потенціал для здобувачів освіти несе фотовиставка «Покоління обпалені війною», на якій представлені представники трьох поколінь, учасників військових дій.

У закладі освіти проводяться заходи, спрямовані на формування громадянської компетентності у здобувачів освіти. Зокрема, акція «Тихі ангели пам'яті», День козацтва, День Державного Герба тощо. Школа активно співпрацює з громадським об'єднанням «Ла Страда» та бере участь у всеукраїнському проєкті для сільських шкіл «Україна та Євросоюз». У рамках формування екологічної компетентності відбулися творчі заходи «Екскурсія Тілом людини», проєкт «Золота осінь» тощо.

У закладі освіти активно упроваджується проєктна діяльність, завдяки якій учні проявляють свою ініціативність і підприємливість: проєкт «Андріївські вареники», «Стрітенські жайворонки», «Європейські країни». Свою обізнаність та самовираженість у сфері культури учні показують під час проведення народознавчих свят «У ніч на Андрія», «Від Андрія до Йордана», ворожіння на Андрія тощо. Добре організованою і чітко спланованою була робота зимового народознавчого табору, у ході роботи якого було проведено 3 майстер-класи «Різдвяний сувенір», «Новорічні прикраси», «Вареники», пізнавальна мандрівка «Водіння кози», арт-терапія зцілення мистецтвом «Скидаємо баласт», дівочі посиденьки «У ніч на Андрія і не тільки...».

Заклад презентував нову форму партнерської взаємодії – День відкритих дверей для учнів та учителів закладів освіти громади з теми «Поле комфортного навчання», провели День відкритих дверей для батьків та громадськості «Шкільний вернісаж». Програма дня відкритих дверей з теми «Поле комфортного навчання» передбачала відвідування учителями та заступниками директорів з навчально-виховної роботи семи нестандартних уроків із використанням інноваційних технологій, участь у психолого-педагогічному семінарі «Професійне здоров'я педагога як ресурс професійно-особистісного розвитку», для учнів – презентацію чотирьох спецкурсів та Ігри Патріотів.

Успішному та систематичному формуванню компетентності щодо вивчення і спілкування іноземними мовами сприяють проєкти з тем «Around the Town», «By bus», «St.Patrick' Day», «Welcome to Kyiv», «My music» та проведення свята «Halloween». І в урочній, і в позаурочній діяльності послідовно формується інформаційно-цифрова компетентність, учні оволодівають навичками із безпеки в інтернет-просторі. Питанню створення безпечного освітнього середовища була присвячена одна із педагогічних рад.

Отже, у закладі належним чином організована робота педагогічного колективу щодо формування ключових компетентностей здобувачів освіти, необхідних для успішного саморозвитку особистості, успішно реалізується педагогіка партнерства завдяки тісній співпраці учня, вчителя і батьків.

Додатки

Мозаїка педагогічних ідей

28.12.21 року в Ніжинському обласному педагогічному ліцеї відбувся Міні edcamp «Мозаїка педагогічних ідей», де вчителі закладу поділились власним педагогічним досвідом, сучасними технологіями, які використовують у освітньому процесі. Доброзичлива атмосфера заходу, обмін креативними ідеями надали можливість педагогам вдосконалити і підвищили професійну майстерність, розширити творчий потенціал, сформувати здатність до швидкої адаптації в умовах, що постійно змінюються. [Програма](#), [презентація](#), [матеріали](#) заходу.

Захід можна передивитися за посиланням:

<https://nopl.org.ua/news/dlya-vchyteliv/mozayika-pedagogichnykh-idey/>

Анисівський заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ст. ім. І. Я. Франка
Іванівської сільської ради
Чернігівського району Чернігівської області

ДЕНЬ ВІДКРИТИХ ДВЕРЕЙ "ПОЛЕ КОМФОРТНОГО НАВЧАННЯ"

ПРОГРАМА ЗАХОДУ

Для вчителів

08.45- 10.00 Реєстрація учасників.

Екскурсія школою

10.15-10.45 Фрагменти показових уроків в 1-4 класах

11.00-11.35 Фрагменти показових уроків в 5,7, 9 класах

11.45-12.05 Фрагмент концерту «Наші таланти»

12.10-13.05 Психолого-педагогічний семінар

13.10-13.25 Обід учасників дня відкритих дверей

13.25-13.30

Підбиття підсумків змагань

13.30 Від'їзд

Для учнів

10.00– 10.25 Екскурсія в музей

10.30 - 11.00 Презентація курсу «Спілкуємось англійською»

10.30 – 11.00 Презентація гуртка «Незвичайна хімія»

11.05 – 11.35 Презентація курсу «Школа проти СНІДу»

11.05 - 11.35 Презентація курсу «Основи медіаграмотності»

11.45 – 12.05 Фрагмент концерту «Наші таланти»

12.10 – 12.25 Обід

12.30 – 14.00 Ігри Патріотів

14.00 – 14.30 Підбиття підсумків

14.30 Від'їзд

Анісівський заклад загальної середньої освіти
І-ІІІ ст. ім. І. Я. Франка Іванівської сільської ради
Чернігівського району Чернігівської області

ПРОГРАМА ЗИМОВОГО ПЛАБОРУ

28.12.- Майстер-клас «Різдвяний сувенір»

Час проведення: 10.00-11.00.
Керівники: Гнип А.В., Вершок Т.М.,
Чистякова Л.В., Кузуб С.В.

28.12.- Український вертеп «Водіння кози» (Заняття 1) (розучування українських колядок та щедрівок)

Час проведення: 11.00-13.00.
Керівники: Скуратівська М.О., Живкович К.Д., Чистякова Л.В., Кузуб С.В., Ігнатенко Н.М.

29.12.- Майстер-клас «Новорічні прикраси»

Час проведення: 10.00-11.00.
Керівники: Чистякова Л.В., Кузуб С.В.

29.12.- Зцілення мистецтвом «Скидаємо баласт» (арт-терапія)

Час проведення: 11.00-12.00.
Керівники: Вершок Т.М., Ігнатенко Н.М.

04.01.- Український вертеп «Водіння кози» (Заняття 2)

Час проведення: 10.00-12.00.

05.01.- Кулінарний майстер-клас «Вареники»

Час проведення: 10.00-11.00.
Керівники: Ігнатенко Т.А., Кошарна К.М.

06.01. – Дівочі посиденьки «Ворожіння на Андрія і не тільки...»

Час проведення: 10.00-11.00.
Керівники: Чистякова Л.В., Кошарна К.М., Живкович К.Д.

06.01.-Український вертеп «Водіння кози» (Заняття 3 - фінальне)

Час проведення: 11.00-12.00

Чернігівський колегіум №11 Чернігівської міської ради

**Тема: Інтелектуальна гра для учнів 10-11 класів
«Економічний бум»**

Мета: у формі інтелектуальної гри закріпити знання теоретичного матеріалу з географії світу та економіки; розвивати логічне мислення, пам'ять, кмітливість, уяву, акторські здібності; виховувати ділову активність, відповідальність, здатність надавати один одному допомогу, працювати в колективі та приймати раціональні рішення.

Обладнання: годинник із секундною стрілкою, коробочки від «Кіндер-сюрпризів», політична карта світу, монети для конкурсу «Швидка бухгалтерія» в коробках, оцінна таблиця для журі.

Перебіг заходу:

Ведучий. Шановні друзі! Розпочинаємо інтелектуальну гру «Економічний бум» і запрошуємо вас до активної співучасті. Але спочатку з'ясуємо, що означає поняття «економічний бум». (Версії учасників). Так, правильно. У період економічного буму економіка країни переживає пік ділової активності, вона працює на повну потужність, виробляє максимум продукції на даний момент, зайнятість дуже висока, інвестиції і витрати покупців також дуже високі.

Отже, команди-учасники мають проявити максимум ділової активності у нашій грі.

Оцінювати ваші відповіді будуть 2 незалежних експерти.

Конкурси

1. Презентація. Кожна команда коротко (протягом 1-2 хв) презентує свою назву та імідж. Максимальна оцінка – 3 бали.

2. Розминка. Відомо, що основою будь-якого бізнесу є гроші. У кожній країні гроші мають свою назву, хоча спільною грошовою одиницею багатьох європейських країн сьогодні є євро. Пригадаймо, яка валюта в них була до цього часу.

Завдання: визначити назву валюти країни. Країни показати на карті. Максимальна оцінка – 2 бали.

- США – долар;
- Німеччина – рейхсмарка;
- Італія – ліра;
- Польща – злотий;
- Монголія – тугрик;
- Індія – драхма;
- Японія – ієна;
- Болгарія – лев;
- Голландія – гульден;
- Австралія – долар;

Словаччина – крона;
Великобританія – фунт стерлінгів;
Мексика – песо.

3. «Швидка бухгалтерія» (5 балів – швидко і правильно, 3 бали – правильно, але повільно).

Б. Франклін сказав: «Гроші – час». І справді, у будь-якому закладі, що займається бізнесом, завжди цінуватиметься вміння швидко і точно підраховувати виручку.

Завдання: перелічити валюту за одну хвилину.

4. Реклама – двигун торгівлі. А зараз вам необхідно уявити себе у ролі маркетологів та обрати рекламну стратегію для того чи іншого товару. Прорекламувати будь-який товар.

5. «Далі-далі» (по 1 балу за кожну правильну відповідь). За 1 хв дати якомога більше правильних відповідей.

1. Споруда-символ Франції. (Ейфелева вежа)
2. Економіка, що трансформується в бік ринкової. (Перехідна)
3. На прапорі якої держави зображено кленовий листок? (Канада)
4. Кого називають «батьком економіки»? (Адама Сміта)
5. Столиця Туреччини? (Анкара)
6. Відмінність між експортом та імпортом. (Чистий експорт)
7. В якому році відбулося об'єднання Німеччини? (1990)
8. Суперництво серед продавцями. (Конкуренція)
9. Якій країні належить острів Сицилія? (Італія)
10. Вартість товару чи послуги, виражена у грошах. (Ціна)
11. Де знаходиться піраміда Хеопса? (В Єгипті)
12. Фінансовий план, у якому відображається доходи і видатки. (Бюджет)
13. Канал, що з'єднує Середземне море і Червоне. (Суецький)
14. Співвласник корпорації. (Акціонер)
15. Найбільша за кількістю населення країна світу. (Китай)
16. Обмін одних товарів та послуг на інші без грошей. (Бартер)
17. Процес зростання міського населення. (Урбанізація)
18. Процес, у результаті якого відбувається знецінення грошей. (Інфляція)
19. Чи належить Росія до країн «Великої сімки»? (Ні)
20. Плата за використання землі. (Рента)
21. Статуя-символ США. (Статуя свободи)
22. Тип економічної системи колишнього СРСР. (Командна)
23. На прапорі якої країни є червоне коло, що символізує Сонце? (Японія)
24. Праці якого економіста змінили економічну думку XX ст. (Кейнс)
25. Столиця Болгарії. (Софія)
26. Ринок з одним продавцем. (Монополія)
27. Якій країні належить острів Корсика? (Франція)
28. Цінний папір, що приносить дохід у вигляді дивідендів. (Акція)
29. Місто-держави в західному кварталі Рима. (Ватикан)
30. Бюджет, при якому видатки більше, ніж доходи. (Дефіцитний)
31. В якій країні знаходиться великий морський порт світу Роттердам. (Нідерланди)

32. Ринок, на якому домінують кілька фірм. (Олігополія)
33. Вийзд громадян із своєї країни в іншу. (Еміграція)
34. Податок, яким обкладається продаж окремих товарів. (Акциз)
35. Чи належить Канада до країн «Великої сімки»? (Так)
36. Місце продажу цінних паперів. (Фондова біржа)
37. Друга за кількістю населення країна світу. (Індія)
38. Спад в економічному циклі. (Депресія)
39. Якою мовою розмовляють у Мексиці? (Іспанською)
40. Земля, праця, капітал, здатність до підприємництва – це ... (фактори виробництва)

6. Конкурс «Пантоміма»

За допомогою жестів пояснити зміст терміну чи поняття команді-супернику. (Максимальна кількість балів – 5).

Картки: Конкуренція
Безробіття

7. Музичний конкурс

Команди називають по черзі пісні, в яких вживаються географічні назви. (По 1 балу).

8. Мініасоціації

Одному з учасників з кожної команди пропонується 3 слова, до яких потрібно підібрати по 5 слів, що асоціюються з даними. На обміркування 1 хвилина.

Ведучий читає написане, а команда повинна відгадати початкове слово. Дається 3 спроби, але кожна наступна оцінюється меншою кількістю балів. (3 бали, 2, 1). Усі слова іменники. Приклади слів, до яких треба підібрати слова за асоціацією: корпорація, підприємець, Рим, Париж, бюджет, гроші.

9. Помилка в тексті

Знайти помилки в тексті. (По 1 балу за кожну знайдену помилку).

«Японія – острівна держава на Близькому Сході. Країна багата на мінеральну сировину. Рельєф гористий, тому дуже помітна нестача земельних ресурсів. Населення Японії багатонаціональне, з високим природним приростом та низькою урбанізацією. Стрімкий економічний злет країни зумовлюється тим, що в її економіку інвестовано капітал США. Використовуючі власні сировинні ресурси, утримує перше місце в світі за виправкою сталі. Надійні дешеві японські автомобілі завоювали світовий ринок. Особливих успіхів набула марикультура (нова технологія виросування рису). 90% вантажів у Японії перевозять автомобілями. Значного розвитку досяг залізничний транспорт. Середня швидкість експресів – 320 км на годину. Від Токіо до Кобе простягнувся велетенський мегаполіс «Токайдо».

«Італія – велика країна Середземномор'я. Вона займає Піренейський півострів, острови Сицилію та Корсику. Главою держави є королева. Італія – багатонаціональна країна. Сучасна Італія розвинута аграрна країна. Рослинництво є провідною галуззю сільського господарства. Серед овочів переважає картопля. Значна частка твердої пшениці використовується для виробництва макаронів. Італії належить перше місце в світі з вирощування винограду. На світовий ринок Італія постачає вовну, взуття, текстиль. Значні прибутки країна одержує від експорту нафти. Великим промисловим центром є Турін, в якому працюють відомі в світі заводи «Рено».

Підсумки: нагородження учасників.

Чернігівський колегіум №11 Чернігівської міської ради

Тема уроку: Банківська система України.

Мета уроку: з'ясувати роль банків у регулюванні грошового ринку, сформулювати знання про функції Національного банку і комерційних банків, розглянути структуру банківської системи та її еволюцію, познайомити учнів з основними поняттями і термінами банківської системи; навчити учнів застосовувати отримані знання на практиці в ході розв'язування задач на прості та складні відсотки, норму резервування; формувати підприємницьку компетентність учнів, економічне мислення учнів, виховувати дисциплінованість, працелюбність.

Обладнання: мультимедія, задачники, таблиці.

Перебіг уроку

*Кредитори мають кращу пам'ять, ніж боржники.
Б. Франклін*

1. Оргмомент.

Ознайомлення учнів з темою, метою та планом уроку.

План уроку

1. Історія виникнення банків.
2. Функції банків.
3. Основні види банків.
4. Грошова політика банків.

Проблемне питання уроку: чи можуть банки впливати на кількість грошової маси в країні?

Учитель: у сучасній ринковій економіці банки знаходяться в самому центрі господарського життя країни. Їх порівнюють з «нервовими вузлами організму економіка».

2. Актуалізація опорних знань і вмінь учнів.

Учитель: ця тема є актуальною для вивчення, тому що сучасна людина навіть у своєму повсякденному житті не може обійтися без послуг банків.

Наведіть аргументи актуальності та практичності вивчення саме цієї теми.

3. Мотивація навчальної та пізнавальної діяльності учнів.

Учитель: а зараз для вашої уваги я хочу представити тест, який має назву «Чи підходить для вас банківський бізнес?» Вам буде запропоновано три варіанти відповіді, серед яких потрібно обрати одну.

А. Мій улюблений предмет математика, я можу цілий день провести за розрахунками, цифри зачаровують мене, викликають повагу.

В. Мені подобається спілкуватися з людьми більш, ніж з паперами. Більшість домашніх завдань я виконую з друзями.

С. Мені подобається проводити час граючи в активні ігри з великою кількістю учасників, на самоті мені стає сумно.

Підсумки тесту: якщо ви вибрали відповідь А, то банківський бізнес для вас цілком підходить, ви легко досягнете успіху в якості банківського аналітика. Якщо ви обрали відповідь В – ви можете працювати в банку в якості операціоніста, людини, яка безпосередньо взаємодіє з клієнтами. С – банк підійде вам тільки в якості місця, де будуть зберігатися ваші гроші. Робота в банку вам скоріш за все не підійде.

4. Вивчення нового матеріалу.

Учитель: давайте звернемося до історії виникнення банків (один учень класу отримав випереджувальне завдання з теми і зараз ознайомить нас з нею).

Банк – це фінансова установа, основною функцією якої є отримання грошових ресурсів від тих людей, у яких вони тимчасово вивільняються, і надавати їх тим, кому вони зараз необхідні.

Учитель: зараз ми переглянемо фільм про становлення банківської системи в Україні.

Після перегляду іде обговорення.

1. Скільки рівнів має банківська система України?
2. Які банки за формою власності переважають в Україні?
3. Які ви знаєте державні банки?

Запис у зошиті: банківська системи України має дворівневу структуру.

Основні функції Центрального Банку

1. Емісія грошей
 - a. здійснює емісію грошей.
 - b. здійснює загальну кредитну політику.
 - c. регулює грошовий обіг і валютний курс.
2. Банк «банків»
 - a. видає ліцензії комерційним банкам на здійснення банківських операцій і здійснення загального контролю за діяльністю комерційних банків; виконання фінансового законодавства.
 - b. організує безготівкові розрахунки між комерційними банками шляхом відкриття рахунків цих банків у ЦБ.
 - c. здійснює кредитування комерційних банків при нестачі у них власних засобів.
3. Банк «уряду»
 - a. управляє рахунками уряду.

б. управляє офіційними золотовалютними резервами і обслуговує міжнародні розрахунки уряду.

Комерційний банк – це фірма, яка займається залученням збережень домогосподарств і інших фірм і наданням кредитів.

Функції комерційних банків

1. Акумуляування тимчасово вільних грошових засобів, збереження накопичень.
2. Надання кредитів підприємцям, фірмам і громадянам.
3. Здійснення і організація розрахунків між підприємствами і організаціями.

Учитель: ми знаємо, що однією з основних функцій КБ є прийняття грошових засобів громадян на депозит. У 10 класі ми вивчали прості та складні відсотки і вам потрібно було повторити даний матеріал. Для закріплення цього етапу уроку давайте розв'яжемо задачу.

Задача: Ви виграли у національну лотерею 2500 грн і вирішили покласти гроші в банк на депозит строком на 5 років. У вашому місті є 2 банки – «Альфа» і «Бета», перший приймає вклади населення під прості відсотки у розмірі 30% річних, другий – під складний відсоток у розмірі 25% річних. Розрахуйте, скільки грошей ви отримаєте в кожному банку через 5 років та визначте, в якому банку краще зберігати гроші (Задачу біля дошки розв'язують два учні, один на прості відсотки, інший на складні).

Учитель: крім перерахованих КБ надають і інші операції та послуги, давайте з ними ознайомимося (Робота з мультимедією).

Інші банківські операції та послуги

1. **Трастові (посередницькі)** – це операції по управлінню коштами і майном своїх клієнтів.
2. **Лізинг** – придбання обладнання, машин і здача їх в оренду.
3. **Інкасові операції** – отримання за дорученням клієнтів грошей по товарно-розрахунковим документам.
4. **Вексельні операції** – це боргове зобов'язання позичальника сплатити кредиту вказану у векселі суму у визначений строк і сплатити відсотки.
5. **Факторинг** – це фінансова операція, за якою фірма або банк-фактор (посередник) купує у своїх клієнтів неоплачені рахунки їх партнерів, а потім оплачує ці рахунки.
6. **Випуск кредитних карток.**
7. **Обмін валют.**
8. **Охорона цінностей.**

Учитель: які ви знаєте види КБ? (Учні називають відомі їм види; робота з презентацією).

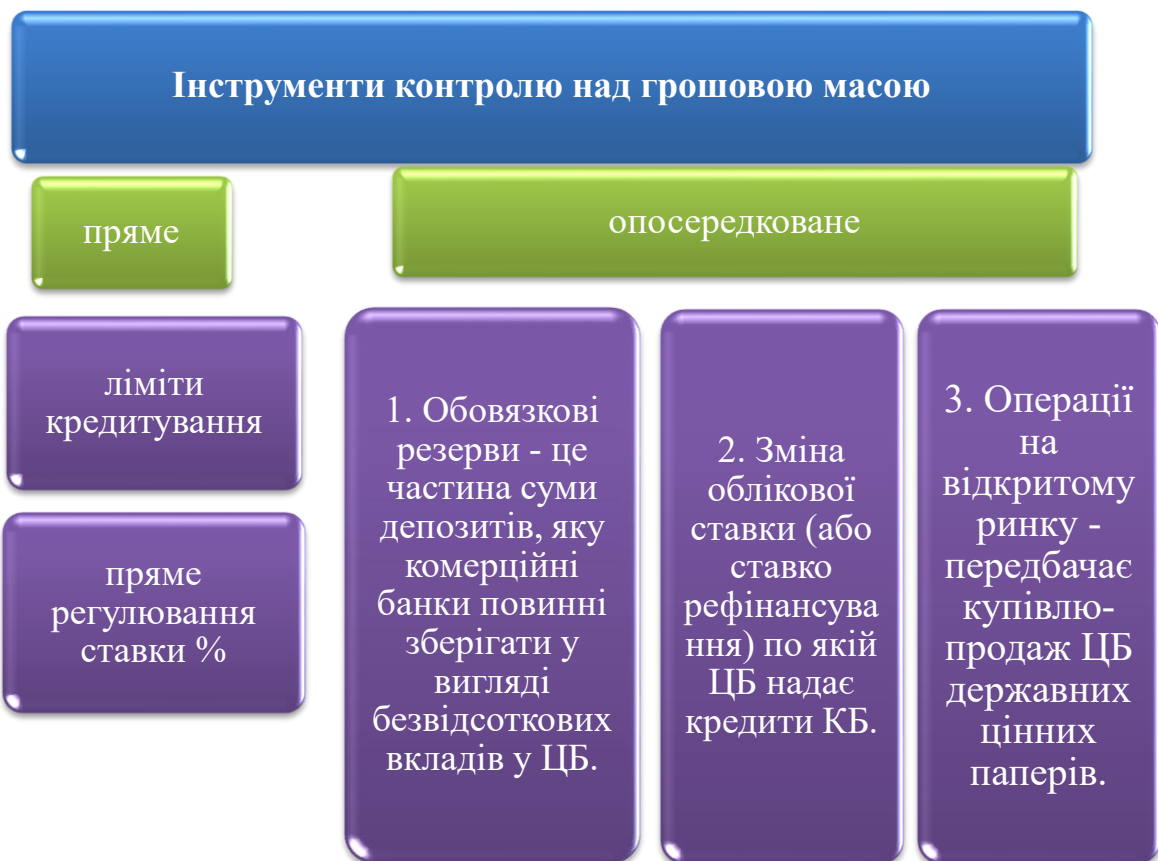
Види комерційних банків

Ощадні	• надають кредити для впровадження у виробництво науково-технічних винаходів і нововведень.
Інвестиційні	• надають довгострокові кредити підприємствам на різноманітні проекти, тобто здійснюють грошові вклади у виробництво і будівництво на тривалий термін.
Інноваційні	• надають своїм клієнтам можливість за певну плату зберігати цінності (гроші, речі).
Іпотечні	• Видача позик для придбання нерухомого майна.
Сейф-банк	• Великі банки регіону.
Ломбард	• Видають кредити у валюті різним державам: МБРР і Світовий банк.
Регіональні банки	• Різновид банку (кредитна організація), де можна закласти майно, щоб отримати готівкові гроші.
Міжнародні банки	• Зберігають гроші вкладників, виплачують за це певний відсоток, надають в борг грошові позики, виконують різні розрахункові операції.

Учитель: ознайомтесь з даною схемою і знайдіть відповідність між видами банків та їх характеристикою.

Учитель: банки виконують безліч операцій, але їх можна поділити на дві великі групи: активні та пасивні. Давайте ознайомимося з ними.

Учитель: до яких операцій ми можемо віднести лізинг, факторинг, інкасові операції. Чому?

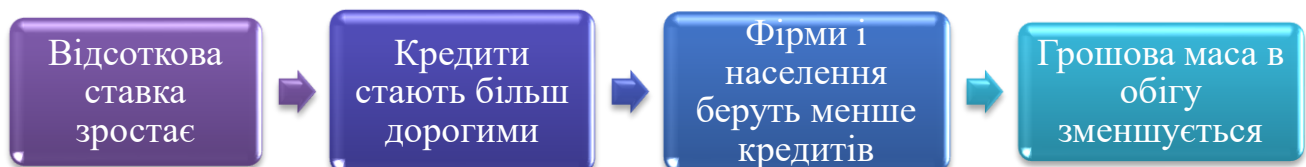
Але щоб уряд не мав можливості чинити тиск на ЦБ, у багатьох країнах ЦБ законодавчо забороняється надавати уряду прями кредити на фінансування бюджетного дефіциту, а також забороняється купувати державні цінні папери на первинному ринку. Операції з цінними паперами ЦБ може здійснювати тільки на вторинному ринку з метою регулювання грошового обігу.

Учитель: для закріплення даного блоку давайте розв'яжемо задачу.

Задача: Банк прийняв на депозити коштів населення у розмірі 6 млн грн під 30% річних, які нараховуються за простими відсотками. Норми обов'язкового резервування встановлені НБУ у розмірі 15%. Кредити клієнтам банк надавав під 40% річних. Чому дорівнює прибуток банку за рік?

Учитель: на даному етапі уроку ми повинні дати відповідь на проблемне запитання уроку, чи впливають банки на кількість грошової маси в країні і за допомогою яких інструментів? Але спочатку давайте розглянемо схему.

Вплив змін відсоткової ставки на бізнес І варіант

II варіант

Вплив змін норми резервування на бізнес

I варіант

II варіант

За допомогою даної схеми відповідаємо на проблемне питання уроку.

5. Закріплення знань.

- Чому емісія грошей це право тільки ЦБ?
- Чому банк бере більший % по активним операціям (тобто видача кредитів), ніж по пасивним?
- Як перекладається з італійської термін «банк» ?
- Якому банку ви б довірили свої збереження: приватному чи державному? Чому?

6. Підсумок уроку.

Банки – найважливіший елемент банківської системи. Базовими операціями банку є акумулювання коштів, надання їх у позику та здійснення розрахунків між економічними суб'єктами. НБУ використовує інструменти грошово-кредитної політики з метою впливу на кількість грошей.

7. Домашнє завдання.

Вивчити конспект, задачі №299, 300, 301.

**Прилуцький заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів № 7
(ліцей №7) Прилуцької міської ради Чернігівської області**

Педагогіка партнерства реалізовується через систему NET школа України:

ЕЛЕКТРОННИЙ ЖУРНАЛ - комплексна інформаційна система, області застосування якої включають:

1. Побудову єдиного інформаційного середовища закладу загальної середньої освіти.
2. Дистанційне навчання в рамках освітнього процесу:
 - навчання обдарованих дітей,
 - навчання дітей-інвалідів,
 - навчання хворих дітей,
 - навчання в системі додаткової освіти,
 - навчання дітей у віддалених сільських районах і так далі.

Для адміністрації:

- оперативне отримання і аналіз інформації про освітній процес для ухвалення управлінських рішень;
- ведення алфавітних книг, особистих справ співробітників, учнів, батьків для створення оперативних звітів;
- ведення розкладу, перегляд розкладу з різних точок зору (на місяць/тиждень/день, по учителям, по класам, по кабінетах і т.д.), ведення шкільних і класних заходів;
- моніторинг руху учнів;
- створення системи шкільного документообігу;
- автоматизоване складання звітності;
- конструювання власних звітів.

Для педагогічного персоналу:

- ведення електронного класного журналу;
- автоматичне отримання всіх стандартних звітів про успішність і відвідуваність;
- ведення календарно-тематичних планів;
- доступ до останньої версії свого розкладу;
- підготовка і проведення тестування окремих учнів або всього класу;

ведення портфоліо своїх проектів і методичних розробок.

Для учнів:

- перегляд останньої версії свого розкладу на місяць/тиждень/день, шкільних і класних заходів;
- отримання підсумкових і поточних звітів про свою успішність і відвідуваність;
- доступ до свого електронного щоденника, куди автоматично виставляються оцінки, вносяться домашні завдання і заборгованості по предметах;
- ведення портфоліо своїх проектів і досягнень;
- можливість дистанційного навчання в рамках шкільного навчального процесу.

Для батьків:

- оперативний контроль по Інтернету за успішністю, відвідуванню своєї дитини (через його електронний щоденник);
 - оперативний перегляд його розкладу, звітів по успішності;
- можливість отримувати розсилку від класного керівника на свій мобільний телефон у вигляді SMS: звіти про успішність дитини, інформацію про збори, заходи, поїздки, відміни занять і ін.

Список використаних джерел

1. Баліцька О.Г. Організація роботи з національно-патріотичного виховання в закладах освіти. *Завучу усе для роботи*. 2018. №1-2. С. 30-10; 30-19.
2. Василенко Н. В. Компетентнісний підхід в освіті: реалізація теорії та практики. Х.: Вид. група «Основа», 2017. 128 с. (Бібліотека журналу «Управління школою»; Вип. 9 (176)).
3. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020. № 898. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 194.
4. 10 трендів трансформувannya освіти з такої, якою ми її знаємо URL: http://ceit-blog.ucu.edu.ua/ed-tech/10_trendiv_transformuvannia/
5. Довіра до освіти починається з педагогіки партнерства, відкритості шкіл, поваги до кожної людини – заступник Міністра Павло Хобзей. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-12-02-dovira-doosviti-pochinaetsya-z-pedagogiki-partnerstva-vidkritosti-shkil-povagi-do-kozhnoy>.
6. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту» URL: <http://www.osvita-konotop.gov.ua/zakon-ukra%D1%97ni-vid-05-09-2017-2145-viii-pro-osvitu.html>.
7. Інновації в освіті URL: <http://svitppt.com.ua/download.html?id=7459>.
8. Ковальчук В. А. Педагогічне партнерство як основа розвитку сучасної системи освіти та інституту сім'ї. *Теоретико-практичні засади партнерської взаємодії соціономічної та освітньої сфер*: зб. наук. праць за матер. міжрегіонального науково-методичного онлайн-семінару (Хмельницький, 26 квітня 2022 р.) / за ред. Л. О. Данильчук. Хмельницький : 2022. 224 с. С. 89.
9. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» (наказ № 988-р від 14.12.2016 року): URL: <http://vuzlib.com/content/view/558>. Психологічні особливості розвитку «Я-концепції» майбутнього психолога URL: ua.textreferat.com.
10. Коханова О. Партнерство як фактор соціалізації особистості. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2004/1/O_Kokhanova_PPTP_2_IPSP.pdf
11. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
12. Педагогіка партнерства. URL: <http://www.internatputivl.narod.ru/2017-2018/veresen/nova/02-11-2016-nush2016-kopiya.pdf>.
13. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/.
13. Савченко С. В. Педагогіка партнерства у проекті Концепції «Нової української школи». URL: <https://www.slideshare.net/ippokubg/ss-67119769> 10.
14. Якими можуть бути українські вчителі майбутнього: досвід переможців «Global teacher Prize». URL: <http://lviv1256.com/news/yakymy-mozhut-buty-ukrajinski-vchytelimajbutnoho-dosvid-peremozhitsiv-global-teacher>.